

3.7. VAHEMERELINE PÕÕSASTIK JA METS

Vahemereline põõsastik ja mets on loodusvöönd vahemerelistel aladel. Seepärast nimetatakse seda loodusvööndit tihti ka vahemerelisteks aladeks.

Vahemereline põõsastik ja mets asuvad palav- ja parasvöötme üleminekualadel. Selles piirkonnas muutub parasvööde aegamisi palavvöötmeiks.

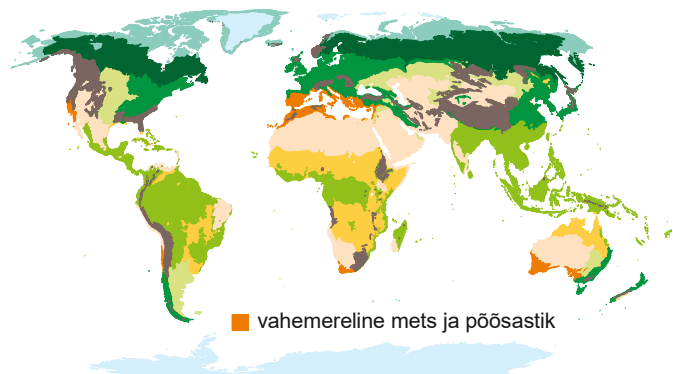

MÕTLE JA ARUTLE!

1. Mida sa tead vahemereliste alade kohta?
2. Vaata pilte. Mille poolest erinevad parasvöötme metsad ja vahemerelised alad?

Asend

Vahemereline põõsastik ja mets on kõige suurema levikuga Vahemere ääres.

Vahemerelist taimkatet esineb veel Põhja-Ameerika läänerannikul, Lõuna-Aafrikas, Austraalia kagu-ja edelaosas, Uus-Meremaal ning Lõuna-Ameerikas Tšiili rannikul.

ÜLESANNE 1

1. Leia kaardilt ja gloobuselt ning märgi kontuurkaardile:

- 1) ekvaator, pöörijooned ja polaarjooned, Atlandi ookean;**
- 2) vahemereliste aladega seotud kohad**
 - Euroopas Vahemeri (1), Gibraltari väin (2), Pürenee poolsaar (3), Apenniini poolsaar (4), Balkani poolsaar (5), Sitsiilia saar (6);
 - Austraalias Uus-Meremaa saared (7).

Märgi kaardile koha nime taga sulgudes olev number.

2. Värvi vahemerelised alad loodusvööndite kontuurkaardil oranži värviga (tööraamatu lõpus).

Reljeef

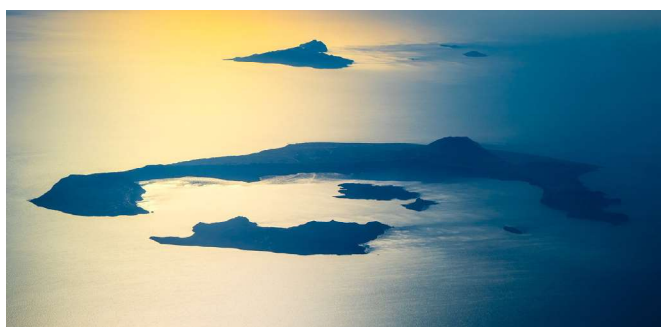
Vahemerelised alad on vahelduva pinnamoega. Seal esineb nii madalikke kui ka mäestikke. Suurem madalik on Lombardia madalik Põhja-Itaalias. Suuremad mäestikud on Hispaania ja Prantsusmaa piiril Pürenee mäestik ja Itaalias Apenniini mäestik.

Vahemerelistel aladel esineb tugevaid maavärinaid ja vulkaane. Itaalias Sitsiilia saarel paikneb Euroopa aktiivseim vulkaan Etna. Etna vulkaan purskab viimasel ajal vähemalt korra aastas. Tuntud on ajaloost ka Itaalias asuv Vesuuvi vulkaan.

Euroopa aktiivseim vulkaan Etna

 Leia kaardilt vahemereliste alade kõrgeimad mäed ja vulkaanid.

Santorini saar Vahemeres tekkis vulkaani purskamise tagajärjel. Saar asub ümber mere all asuva vulkaanikraatri.

ÜLESANNE 2

Leia kaardilt ja märgi kontuurkaardile Vahemere piirkonnaga seotud alad:

- 1) veekogud: Vahemeri (1);
- 2) poolsaared: Väike-Aasia poolsaar (2);
- 3) saared: Sitsiilia (3), Sardiinia (4), Korsika (5), Malta (6), Küprose saar (7);
- 4) pinnavormid: Pürenee mäestik (8), Apenniini mäestik (9), Etna vulkaan (10).

Kliima

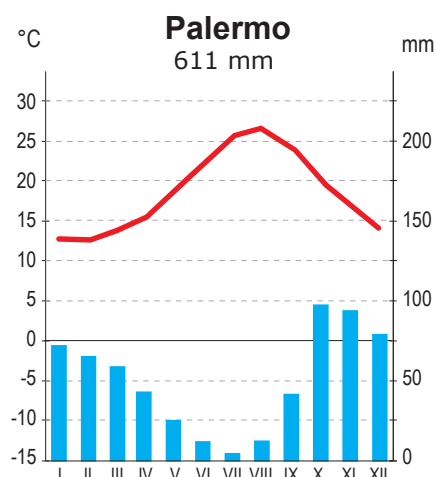
Vahemerelisele kliimale on iseloomulik kuum ja kuiv suvi ning soe ja vihmane talv. Ka talvele on omane, et päikesepaistelisi päevi on rohkem kui vihmaseid päevi.

Sademeid toovad Atlandi ookeanilt puhuvad niisked tuuled.

Suvel kõrvetab päike nii, et keskpäeval on raske töötada. Iga päev peetakse pikka lõunapuhkust **siestat**. Sel ajal on kõik asutused suletud.

***ÜLESANNE 3**

**Vaatle vahemerelisel alal
Lõuna-Itaalias paikneva Palermo
kliimadiagrammi.
Täida lüngad diagrammi alusel.**

- 1.** Kõige soojem onkuu.

Keskmine õhutemperatuur

on siis °C.

Mis kuu on Eestis kõige soojem?

Mitu kraadi on siis keskmine õhutemperatuur?

- 2.** Kõige külmem onkuu.

Keskmine õhutemperatuur on siis °C.

Mis kuu on Eestis kõige külmem?

Mitu kraadi on siis keskmine õhutemperatuur?

- 3.** Aastane õhutemperatuuride vahe (kõige soojema ja kõige külmem kuu õhutemperatuuride vahe) on kraadi C.

Mitu kraadi on Eestis aastane õhutemperatuuride vahe?

- 4.** Vahemerelistel aladel sajab palju vihma (millal?)

.....

- 5.** Vähe sajab (millal?)

- 6.** Itaalias Palermos sajab aastas millimeetrit (mm).

Kui palju sajab Eestis?

Taimestik

Vahemerelistel aladel on sobiva kliima tõttu tihe asustus ja palju inimtegevust. See on tugevasti mõjutanud looduslikku taimkatet.

Vahemerelist taimestikku iseloomustavad kõvalehelised ja asteldega põõsad. Need moodustavad tiheda võsa, mida Itaalias nimetatakse **makjaks**. Peamised põõsaliigid on **tsitruselised** ja oleander.

Puud kasvavad enamasti üksikult. Tuntumad puud on küpress, piinia (itaalia mänd), seeder, õlipuu, loorber, pistaatsia, kastan, Austraalias eukalüpt.

Makjapõõsastik

Oleander

Õlipuud võivad elada tuhandeaastaseks. Õlipuu viljad on oliivid.

Küpressid Kesk-Itaalias

Loomastik

Loomastik on tiheda inim-asustuse tõttu väheeks jäänud. Suurematest loomadest elavad mägedes mägikitsed.

Gibraltari kaljul Pürenee poolsaare lõunatipus elavad Euroopa ainukesed ahvid magotid.

Magot Gibraltari kaljul

ÜLESANNE 4

Uuri internetist magoti kohta ja täida lüngad.

1. Magot ehk elab (kus?) ja
2. Tema saba on sentimeetri (cm) pikkune.
3. Täiskasvanud isane magot kasvab cm pikkuseks.
4. Emane magot kasvab cm pikkuseks.
5. Täiskasvanud isane magot kaalub kg, emane aga kg.
6. Magot toitub (millest?) (ta on omnivoor).

Veel elavad vahemerelistel aladel hirved, koiotid, šaakalid, sisalikud, mitmesugused putukad.

Omapärased putukad on Vahemere maades elavad tsikaadid. Nad on kõige valjemat heli tekitavad putukad maailmas. Tsikaadide vali laul kestab terve päeva, ka linnas. Välimuselt on nad rohutirtsude sarnased.

Tsikaadid on kõige valjemat heli tekitavad putukad.

ÜLESANNE 5

Vaata pilte, loe sõnad. Kirjuta pildi alla õige nimetus.

piinia koiott hirv kastanipuu mägikits loorberipuu

A close-up of a laurel tree branch with green leaves and small white flowers.

Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid

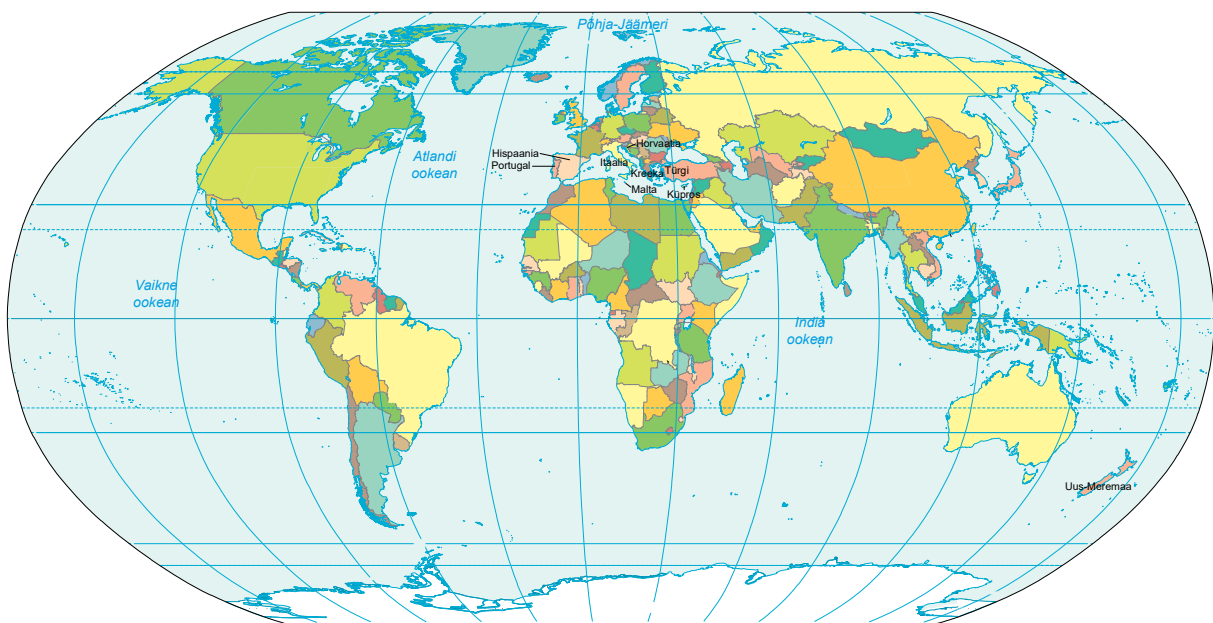
Vahemerelised alad on sobiva kliima tõttu tihedasti asustatud juba väga ammu ajast.

ÜLESANNE 6

1. Leia ja märgi kontuurkaardile tööraamatu lõpus

- 1) vahemereliste alade riigid Itaalia, Kreeka, Hispaania, Portugal, Horvaatia, Malta, Küpros, Türgi;
- 2) nende riikide pealinnad.

2. Kus asub Uus-Meremaa?

Vahemerelistel aladel kasvatatakse viinamarju, virsikuid, tsitruselisi apelsine, mandariine, sidruneid.

Seal kasvatatakse ka mandleid, pistaatsiapähkleid, kastaneid. Maitseaine saamiseks kasvatatakse loorberipuid.

Oliivide ja nendest oliiviõli saamiseks kasvatatakse õlipuid.

Väärtuslikku korki saadakse korgitamme paksust koorest.

Kunstliku niisutuse abil saadakse vahemerelistel aladel aastas kaks saaki.

Viinamarjaväljad ja oliivisalud

Oliivide kasvatamine Lõuna-Itaalias

Korgitamm, millelt on korki võetud.

Loomadest kasvatatakse vahemerelistel aladel peamiselt lambaid ja kitsi.

Väga tähtis majandusharu vahemerelistel aladel on **turism**. Selleks on seal olemas palju eeldusi. Seal on puhkamiseks sobiv kliima, samuti palju looduslikke ja ajaloolisi vaatamisväärsusi.

Suurimateks keskkonna-probleemideks on **erosiooni- ja maalihkeoht**, samuti mudavoolud. Nende kaitseks istutatakse metsa ja **metsakaitseribasid**.

Tõsiseid probleeme toob kaasa asend sellises kohas, kus võivad toimuda tugevad maavärinad ja vulkaanipursked.

Koos tiheda asustuse ja turistide hulkadega kaasnevad alati ka õhu-saastatus, vee-reostus, jäätmete teke. Nende probleemidega tegeletakse samuti.

Itaalia linn Veneetsia on turistide rohkuse tõttu hädas reostusega. Linn keelas suurte turismilaevade sisenemise oma vetesse.

ÜLESANNE 7

1. Leia kaardilt vahemereliste aladega seotud kohad:

- Gibraltari väin, Pürenee poolsaar, Itaalia, Kreeka, Türgi
- Uus-Meremaa saared

2. Ühenda koha nimi vastava numbriga.

..... Itaalia

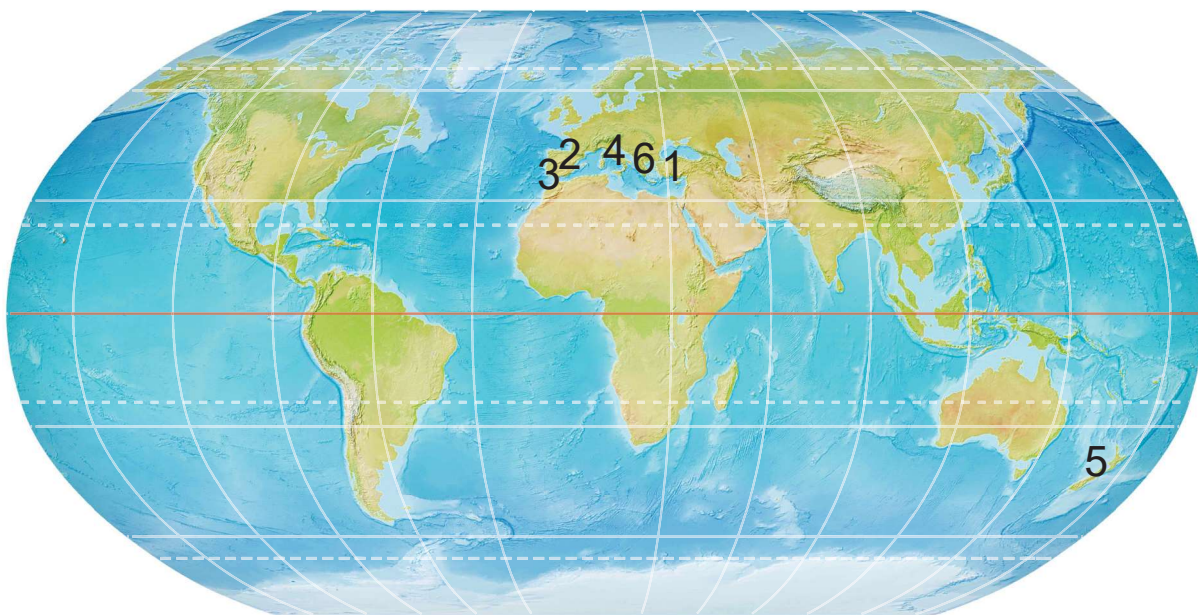
..... Pürenee poolsaar

..... Türgi

..... Gibraltari väin

..... Uus-Meremaa

..... Kreeka

3. Rühmita alad asukoha järgi.

Arvesta, et mõni riik sobib mitmesse veergu.

Euroopas	Aasias	Austraalias

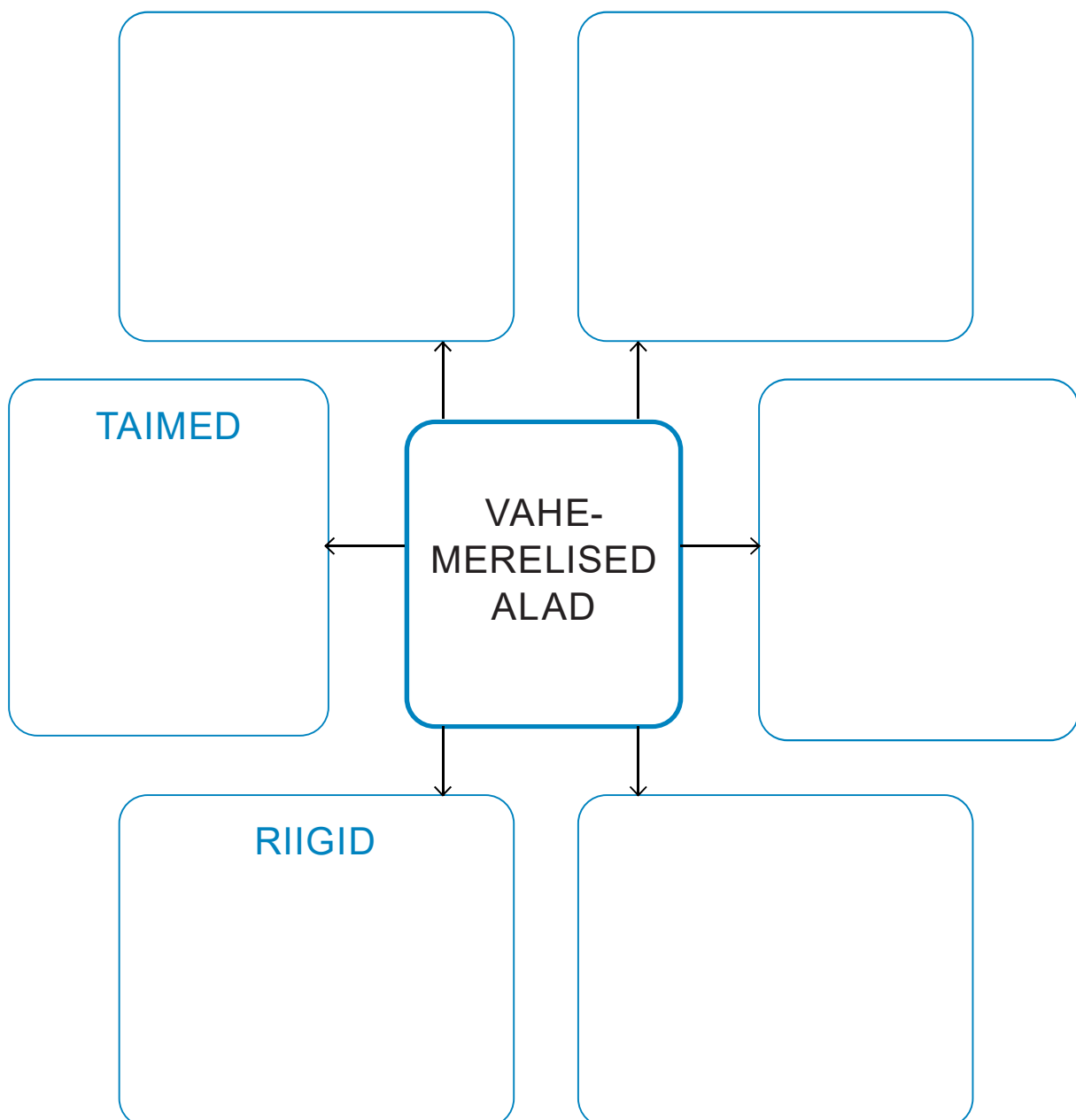

MÕTLE JA ARUTLE!

Arutle klassis koos õpetajaga. Mõned märksõnad:
Vana-Kreeka, Vana-Rooma, Milano mood, La Scala,
pitsa, makaronid, härjavõitlus, Kolumbus

Teeme kokkuvõtte vahemerelisest põõsastikust ja metsast

1. Koosta mõistekaart vahemereliste alade kohta.

2. Täida lüngad ja pea meeles!

1) Vahemerelised alad levivad enamasti (kus?)

.....

2) Vahemereliste alade suved on ja

.....

3) Vahemereliste alade talved on ja

.....

4) Euroopa suurim tegev vulkaan on

5) Vahemereliste alade taimestikku iseloomustab

..... ehk makja.

6) Seal kasvavad järgmised puud:,

.....,,

7) Seal kasvatatakse (mida?),

.....,,

8) Vahemere maade tähtsaim majandusharu on

.....